

**RAQAMLI MEDIA VA XORIJDAGI O‘ZBEK DIASPORASI BILAN AXBOROT
ALOQALARI: «VATAN KO‘PRIGI» LOYIHASI TAJRIBASI**

Samadov Anvar Jovliyevich

Xalqaro Nordik universiteti magistranti

E-mail: samadov.anvar@example.uz

Annotatsiya.

Maqolada raqamli media platformalari orqali xorijdagi o‘zbek diasporasi bilan axborot-madaniy aloqalarni mustahkamlash masalasi muallifning «Vatan ko‘prigi» multimediyaya loyihasi pilot tajribasi asosida tahlil etiladi. 2025-yil fevral – avgust oylari davomida YouTube, podkast platformalari va Telegram-kanali orqali tarqatilgan to‘rtta epizod 97 000 dan ortiq ko‘rishni, 14 320 podkast tinglashni va o‘rtacha 8,3 foiz engagement koeffitsientini qayd etdi. Auditoriya geografiasining 43,6 foizi xorij hududlaridan iborat bo‘lib, bu raqamli media diaspora bilan ishlashning samarali kanali ekanini empirik tasdiqlaydi.

Kalit so‘zlar

raqamli media, diaspora, YouTube, podkast, multimediyaya jurnalistika, milliy kontent, «Vatan ko‘prigi», engagement.

Kirish

XXI asrning ikkinchi choragida raqamli media platformalari — YouTube, podkast servislari, Telegram kabi messenjerlar — diaspora jamoalari bilan ishlashning eng samarali vositalariga aylandi. Geografik masofa va davlat chegaralari endi axborot-madaniy aloqalar uchun avvalgidek to‘siq bo‘lmay qoldi. Bu sharoitda O‘zbekiston OAV makonining xorijdagi 13–18 millionga yaqin o‘zbek diasporasi bilan tizimli media-alloqalarini shakllantirish va mustahkamlash dolzarb vazifa hisoblanadi.

Hozirgi kunda Reuters Institute Digital News Report ma‘lumotlariga ko‘ra, dunyo bo‘ylab auditoriyaning katta qismi axborotni an‘anaviy kanallar emas, raqamli platformalar orqali iste‘mol qilmoqda. O‘zbekistondagi yosh auditoriyada ham bu tendensiya yaqqol kuzatiladi: muallif tomonidan 180 nafar respondent ishtirokida o‘tkazilgan so‘rovnoma natijasida YouTube (38,9%) va Telegram (32,2%) asosiy axborot manbalari sifatida qayd etildi, an‘anaviy telekanal ulushi esa atigi 14,4 foizni tashkil etdi.

Maqolaning maqsadi — muallif tomonidan ishlab chiqilgan va sinovdan o‘tkazilgan «Vatan ko‘prigi» multimediyaya loyihasi pilot natijalari misolida raqamli media va diaspora o‘rtasidagi axborot aloqalarini rivojlantirishning amaliy modelini taqdim etish.

Loyiha konsepsiyasi

«Vatan ko‘prigi» multimediya loyihasi xorijdagi o‘zbek diasporasi bilan media-aloqalarni mustahkamlash, milliy tarix, til va madaniy meros mavzularini zamonaviy multimedia shakllarida — videoreportaj, podkast, infografika va ijtimoiy tarmoq postlari ko‘rinishida — taqdim etishga mo‘ljallangan. Loyihaning konseptual asosi quyidagi tamoyillarga tayanadi:

- **multiplatformalilik** — har bir epizod YouTube, podkast platformalari va Telegram-kanal orqali parallel tarqatiladi;
- **ikki tilli format** — kontentning asosiy versiyasi o‘zbek tilida, qisqartirilgan versiyasi rus va ingliz tillarida;
- **dialogik yondashuv** — auditoriya bilan o‘zaro aloqa, sharhlarga javob, mavzu takliflarini qabul qilish;
- **hujjatli asos** — har bir epizod tarixiy faktlar, ilmiy manbalar va birinchi qo‘l guvohliklarga tayanadi.

Pilot bosqich metodikasi va natijalari

2025-yil fevral – avgust oylari davomida loyihaning to‘rtta pilot epizodi tayyorlandi va e‘lon qilindi: «Behbudiy va Jadidlar matbuoti» (15-fevral), «Toshkentdan Istanbulgacha: diaspora hikoyalari» (10-mart), «Ona tili: bizning eng katta boyligimiz» (5-aprel), «Mavlono va Navoiy: jahon adabiyotidagi o‘zbek izi» (12-may). Har bir epizod o‘rtacha 18–22 daqiqa davomiyligida tayyorlandi va YouTube Studio, Spotify for Podcasters, TGStat analytics tizimlari yordamida kuzatildi.

Pilot bosqich natijalari quyidagicha umumlashtirilishi mumkin. Jami to‘rtta epizodning YouTube qamrovi 97 000 ko‘rishni, podkast versiyalari tinglashlari 14 320 ni tashkil etdi. O‘rtacha engagement koeffitsienti 8,3 foiz — bu sohaning o‘rtacha ko‘rsatkichidan (3–5 foiz) sezilarli darajada yuqori. Eng katta auditoriya javobini «Ona tili» epizodi qayd etdi: 31 200 ko‘rish, 4 520 podkast tinglash va 9,4 foiz engagement. Bu natija lingvistik o‘zlikning xorijdagi vatandoshlar uchun ayniqsa sezgir va dolzarb mavzu ekanini tasdiqlaydi.

Auditoriyaning geografik taqsimoti loyihaning diaspora qatlamlariga muvaffaqiyatli yetib borganini ko‘rsatdi: O‘zbekiston — 56,4%, Rossiya Federatsiyasi — 21,8%, Turkiya — 7,9%, Janubiy Koreya — 5,2%, AQSh — 3,8%, Qozog‘iston — 2,6%, boshqa mamlakatlar — 2,3%. Demak, qamrovning 43,6 foizi xorij hududidan kelgan, bu raqamli kanallar orqali diaspora bilan ishlashning konseptual va amaliy hayotiyligini empirik tasdiqlaydi.

Auditoriya sharhlari sifatli tahlili qiziqarli tendensiyalarni aniqladi: yig‘ilgan 1 813 ta sharhdan 68,4 foizi ijobiy munosabatni ifoda etdi, 27,1 foizi qo‘shimcha savol yoki taklif bildirdi, atigi 4,5 foizi tanqidiy yoki neytral xarakterga ega bo‘ldi. Ko‘plab sharhlarda xorijdagi vatandoshlarning ona tili va madaniyat bilan aloqani saqlash istaklari, mavjud o‘xshash loyihalarning kamligi va shu turdagi kontentga real talab haqida fikrlar ifodalandi.

Xalqaro tajriba bilan qiyosiy tahlil

«Vatan ko‘prigi» loyihasi konsepsiyasi va natijalari xalqaro yetakchi diaspora-media tashkilotlari faoliyati bilan qiyoslanganda quyidagi xulosalar shakllanadi. BBC World Service 40 dan ortiq tilda eshittirish olib boradi va diaspora bilan ishlash uchun maxsus bo‘limga ega; TRT Avaz turkiy xalqlar bilan madaniy-axborot aloqalarini izchil rivojlantirib bormoqda; Deutsche Welle va KBS World raqamli platformalarga sarmoyaviy yondashuvni standartga aylantirgan. O‘zbekistonda bu yo‘nalish endi shakllantirilmoqda va «Vatan ko‘prigi» kabi muallif tashabbusi bo‘yicha loyihalar tizimli davlat siyosatining muhim qismiga aylanishi maqsadga muvofiq.

Xulosa va tavsiyalar

Tadqiqot va pilot loyiha natijalari quyidagi xulosalarni asoslash imkonini berdi. Birinchidan, raqamli media platformalari xorijdagi o‘zbek diasporasi bilan tizimli axborot aloqalarini o‘rnatishning eng samarali kanalidir. Ikkinchidan, multimedia formatda taqdim etilgan milliy kontentga real va sezilarli talab mavjud — sohaning o‘rtacha ko‘rsatkichidan yuqori engagement koeffitsienti buni empirik tasdiqlaydi. Uchinchidan, til, tarix, madaniy meros va diaspora taqdirleri mavzulari xorijdagi vatandoshlarda eng kuchli auditoriya javobini chaqiradi.

Asoslangan amaliy tavsiyalar quyidagilardan iborat: O‘zbekiston OAV makonida diaspora yo‘nalishida maxsus institutsional yondashuv joriy etish; yetakchi telekanal va internet-nashrlarda diaspora-media bo‘limlarini tashkil etish; jurnalistika fakultetlarida «Diaspora-jurnalistika» va «Raqamli kontent strategiyasi» kabi maxsus o‘quv kurslarini joriy etish; «Vatandoshlar» jamg‘armasi va OAV o‘rtasida tizimli hamkorlik mexanizmlarini shakllantirish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karim K.H. The Media of Diaspora: Mapping the Globe. — London: Routledge, 2003. — 256 p.
2. Naficy H. The Making of Exile Cultures: Iranian Television in Los Angeles. — Minneapolis: University of Minnesota Press, 1993. — 264 p.
3. Sun W. Media and the Chinese Diaspora: Community, Communications and Commerce. — London: Routledge, 2006. — 272 p.
4. Reuters Institute Digital News Report 2024. — Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism, University of Oxford, 2024.
5. Allamuratov Q. Internet-jurnalistika asoslari. — Toshkent: Tafakkur qanoti, 2018. — 208 b.
6. Allamjonov K. Raqamli avlod va media-savodxonlik masalalari. — Toshkent: O‘zbekiston, 2022. — 156 b.

7. Quvonchqulov T. Zamonaviy jurnalistika va auditoriya: nazariy-amaliy muammolar. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019. — 184 b.
8. Yusupov F.A. Internet-jurnalistikada milliy kontent yaratish muammolari: PhD dissertatsiyasi. — Toshkent: O‘zJOKI, 2022. — 142 b.
9. Toshboyev O.Sh. Zamonaviy o‘zbek matbuotida milliy ma’naviyat targ‘iboti: PhD dissertatsiyasi avtoreferati. — Toshkent: Xalqaro Nordik universiteti, 2023.
10. «Xorijdagi vatandoshlar bilan hamkorlikni kuchaytirish chora-tadbirlari to‘g‘risida»gi Prezident qarorlari.